

POMEN PODALJŠANEGA BIVANJA / Marja Felkar / OŠ Stražišče Kranj

V podaljšanem bivanju delamo z najmlajšimi učenkami in učenci osnovne šole. Vendar podaljšano bivanje nikakor ni le varstvo otrok. Sestavljeno je iz treh pomembnih elementov, ki morajo biti skrbno načrtovani in vodeni: samostojno učenje, vodeni prosti čas, neorganizirani prosti čas. Samostojno učenje je pomemben del, ki ne sme biti moten. Drugi del sestavlja vodeno preživljanje prostega časa, ki mora biti zabaven, sprostitel in z določenimi elementi dejavnosti s ciljem, tretji del pa je prosti čas za sprostitev in igro, ki je nujno potreben po urah obveznega dela pouka. Prav zato podaljšano bivanje ni nepomemben del šolskih dejavnosti.

Za uspešno delo je potrebnih več dejavnikov: strokovna usposobljenost učitelja, vsakodnevno sodelovanje z razredniki in s starši in strokovno načrtovanje dela v podaljšanem bivanju. To je mogoče, če se kljub varčevalnim ukrepom sestavi take aktivne podaljšane bivanja, ki bodo zagotovili kvalitetno izveden del samostojnega učenja in strokovno spremljanje otrok.

Otroci ravno v podaljšanem bivanju pokažejo drugačno razpoloženje kot v razredu. V novo skupino pridejo morda utrujeni, naveličani, mogoče s kom v sporu. Zamislite si, da so nekateri otroci v šoli od sedmih zjutraj do sedemnajstih popoldne. V šoli nimajo ne svoje sobe ne pravega miru, temveč so vedno v krogu drugih.

Največ konfliktov se pojavi v neorganiziranem prostem času, kjer se igrajo na prostoru, ki je omogočen v okolici šole, ali v učilnici. Učitelj mora biti več preproste mediacije. Z njo se rešujejo spori. Vsak otrok se mora naučiti, da smo si različni in potrebujemo eni mir, drugi spodbude, tretji zahtevajo vodstvo, četrti so vodje in tudi negativno delujejo na vodljive, ...

Neorganizirani prosti čas ne pomeni, da vsak počne, kar hoče, zato so potrebni dogovori, v okviru katerih preživljajo prosti čas. Otroci, ki izbirajo skupinske igre, se morajo naučiti pred igro postaviti pravila, ki se jih bodo držali vsi igralci. Učitelj da pobude za take dogovore. Če pride do konfliktov, se pogovorijo, opišejo pravila igre, ki so jih postavili, in takoj ugotovijo, čemu nesporazum. Če po danih pravilih ne gre, skupina za nov začetek postavi natančnejša ali rahlo spremenjena pravila igre. To je delo otrok, učitelj je le mediator. Na ta način se otroci učijo odgovornosti za lastna dejanja.

Samostojno učenje je najpomembnejši čas. Ta usmerja otroke v zbrano delo, učenje in iskanje odgovorov v ustrezni literaturi.

Učitelj mora dobro poznati otroke, njihova nagnjenja in sposobnosti. V svoje strokovno delo vključi pripomočke, učila in metode, ki so posamezniku v pomoč. Ravno ta del je najbolj strokoven in pomemben. Ne sme biti prekinjen s prihodi staršev ali dejavnostmi ali drugačnimi prekinitvami ...

IGRE

Pomen iger je zares velik. Otrokom igre omogočajo razvoj spretnosti, kombiniranja, nevsiljivega računanja, pisanja, ustvarjanja in predvidevanja. Gradijo besede, si pozorno zapomnijo že povedane črke ali povedi, iščejo besedo, uganjujejo, kje je skrit predmet, s pravimi vprašanji iščejo ime predmeta, poslušajo pravljice in druge zgodbe in iščejo možne rešitve problemov, s katerimi se tudi sami srečujejo. S pravili so postavljene meje, s poskusi pa odkrijejo možnosti v kombiniranju in predvidevanju. V času varčevanja se marsikatero igro lahko izdelava iz odpadnih materialov, izdelki nastanejo in ostanejo v šoli in vsako leto predal z igrami bogatimo z novimi. Tako ima učitelj dovolj različnih iger in nikoli ni dolgčas. Uporabiti moramo tudi sprostitelne in zabavne igre, ki otroke vodijo v smeh in uživanje.

CILJI PODALJŠANEGA BIVANJA

Ustavimo se in razmislimo, kako bi našim otrokom polepšali in hkrati praktično približali glavne cilje podaljšane bivanja.

1. Učenje

Otroke naj bi učili in sčasoma naučili učiti se. Čas, namenjen domači nalogi in učenju, bi moral biti strokovno voden in izkoriščen. Učitelj podaljšane bivanja potrebuje ponazorila in učne pripomočke, da ustrezno vodi otroke. Zelo spretnim in sposobnim pa lahko pripravi problem, v katerem so vključena znanja in razumevanje v razredu obravnavane snovi.

Ne gre pa za povečevanje števila nalog, le za izzive. Veliko prehitro so otroci zadovoljni s

prebranim navodilom ali tekstom. Tu se pri učenju morajo uporabiti tehnike, ki otroka vodijo in vračajo v tekst. Pomanjkljivo in prehitro branje ne prinaša ustreznega znanja. Zelo pomembno bi bilo, da začnejo razumeti, da se mora obravnavana snov ponovno prebrati, o njej razmisliti in poročati ali izmenjati mnenja po končanem učenju. Tu pa je že velik problem, ker so skupine velike, otroci pa zelo različni in različno hitro rešujejo naloge. Pomembno bi bilo tudi, da bi vsak otrok pričel spoznavati sebe: kaj mu je težko, kje opravi nalogo z lahkoto in kdaj bi lahko uporabil še dodatne vire za poglobitev znanja. Priporočljiva je razredna knjižnica z delom strokovnih knjig, kjer lahko poiščejo odgovore: slovarji, različni učbeniki, kompasi, zemljevidi ali načrti, številski kvadrati, ...

O delu otroka in o dobrih rezultatih in težavah je potrebno sproti opozoriti starše, otroka in razrednika. Sama imam pripravljen zvezek, v katerega zapisujem svoja opažanja in napredek otroka.

Posebno pozornost je potrebno posvetiti otrokom s specifičnimi učnimi težavami in tistim z vedenjsko in čustveno motnjo. V takih primerih mora biti sodelovanje z razrednikom in specialnim pedagogom še bolj skrbno načrtovano in sproti izvajano in preverjeno. V podaljšanem bivanju se tem otrokom lahko zelo pomaga.

So pa lahko te ure velika ovira za hiperaktivne otroke in otroke z vedenjskimi težavami. Preveč so vpeti v skupino, ne ustreza jim vedno čas za učenje, so naveličani in potrebujejo drugačen dnevni ritem. Tu pa se posvetuje ves strokovni tim in starši in se poiščejo za otroka najbolj ustrezne rešitve.

2. Uvajanje iger Volkarica

Rada bi vam predstavila primer, ko sem otroke seznanila s staro igro. Predstavila sem

osnovna pravila in se z najpogumnejšim igrala. Naredila sem napake, da so spoznali, kaj se zgodi ob neustreznih potezah. Posebej sem poudarila, da v začetku igre ne znamo dobro, zato le uživamo v njej in se učimo. Sami morajo predvideti, kaj se bo zgodilo, če potegnejo posamezno potezo. Pozorni morajo biti na položaje figur in se osredotočiti samo na potek igre. Tekmovanje se organizira šele po določenem času, ko igro obvladajo. K znanim igram naenkrat predstavim le eno novo. Tako postopoma gradimo znanje različnih iger. Če komu igra ni všeč, jo lahko le opazuje in uživa v igri ostalih.

Otroci morajo spoznati, da kvalitetno lahko delajo le eno stvar naenkrat. Pogovor prekine tok misli in igre, posameznik ne igra več ustrezno.

Kasneje smo predstavljeno igro izdelali iz odpadnih materialov in gline. Pravila smo priložili v škatlo, v kateri je bilo 20 belih ovčkov in dve za rezervo, ter dva volka in eden za rezervo v rdeči barvi gline. Odpadne tulce ali škatle so pobarvali in pripravili za pravila in izdelane figure. Staro ime je VOLKARICA, ponekod ji rečejo ŠPANA. Dvajset ovčkov se premika proti hlevčku in ga poskuša napolniti. Slabe poteze pa lahko preprečijo zmago, ker nam ne ostane devet ovčkov za napolnitev hlevčka. Oba volka preskakujeta ovčke in jih »požreta«. Zato lastnik ovčkov ne sme dovoliti, da bi volka preskakovala nastavljeni ovčke.

Rummy

Druga zelo zanimiva igra je Rummy. Tu se nevsiljivo sešteva, kombinira in dopolnjuje že izdelane nize. Tudi to igro se lahko izdelava v šoli, saj potrebujemo le pravokotnike (kot pri dominah) v štirih barvah in dva jollyja.

Otroci so se tako poistovetili z igro, da so kljub neznanju seštevanja števil čez dvajset vzeli stotični kvadrat. Dobiti so morali vsoto 51. Preštevali so posamezna števila in ugotavljali položaj. Znašli so se in zares uživali.

Na začetku ob predstavitvi nove igre je dobro, če igra tudi učitelj. Nekaj učencev v prvih dneh samo gleda, drugi že igrajo, tretji se bojijo poraza, ... Povedati moram, da v nekaj mesecih igrajo vsi. Zakaj? Nikoli ne igramo samo za zmago. Velikokrat poudarim, da moramo v igri uživati, četudi kdaj nismo prvi. Stalna tekmovalnost samo utruja in uničuje sproščeno učenje ob igrah.

Tekmovanja naj bodo samo občasna, drugače se zabavajmo.

Sestavljanke

Lahko izdelamo slike večjega formata (primer: velika čarovnica, velik klovn, velik avtomobil, velika roža, ...) in potem sliko pobarvamo in razrežemo na posamezne dele. Na škatlo napišemo, koliko delov sestavlja sliko in naslov. V škatlice od embalaže spravimo razrezane delčke in otroci morajo potrpežljivo sestaviti celo sliko. Delčkov je lahko različno veliko, odvisno od starosti in spretnosti otroka. Te sestavljanke lahko izdelajo na predmetni stopnji in ostanejo na šoli več let.

Igra je še veliko in na naši šoli sem pripravila celoten katalog z opisom in prikazom vseh iger, ki jih trenutno uvajam in poznam. Vsako leto se bo lahko ta katalog dopolnjeval z novimi dobrimi igrami za različno stare otroke. Katalog bo na voljo vsakemu novemu učitelju, da si bo olajšal delo in imel material. Vanj bo dodal svoje igre, ki jih je preizkusil in so sprejete pri otrocih.

Predstavljene so tudi športne igre, frnikolajne, preskoki, ...

NEORGANIZIRANI PROSTI ČAS

V neorganiziranem prostem času otroci sami izbirajo, v katero skupino se bodo vključili, katere igre bodo igrali ali pa izbrali svoj kotiček in na svoj način počivali. V predhodnih razgovorih moramo seznaniti vse, kje so meje gibanja, kako vprašajo, če morajo na stranišče, ... in jih opozoriti, da moramo pustiti učence, ki želijo zasebnost, pri miru. Ker so utrujeni, pa se velikokrat izrazijo konflikti. Takrat je takoj pomembno soočenje v obliki mediacije. Vsak mora izraziti svoje mnenje. Drugi ga posluša in ponovi, kaj je slišal. Vsak nerazumljeni del se še dodatno pojasni. Enako razloži dogodek in počutja drugi in ga prvi posluša. Tudi prvi ponovi slišano. Po takem pogovoru mora vsak prevzeti odgovornost za lastno dejanje. Vsak posameznik spoznava različne možnosti reagiranja, svoja občutja in se po potrebi opraviči in hkrati ne ponavlja neustreznih dejanj. Večkrat se učitelju lahko zgodi, da reagira prehitro, se ne prepriča dovolj in naredi krivico posamezniku.

Zelo pomembno je, da učitelj opozori otroke, da sami postavijo pravila igre, ki jo bodo igrali. Tako so vsi seznanjeni s pravili in nesporazumov je veliko manj. Če pride do

nesporazuma, je učitelj le mediator. Otroci ponovijo pravila, ugotovijo točko spora in se dogovorijo, kako bodo igro nadaljevali ali pa zaključili. Vedno lahko spremenijo pravila igre, jih prilagodijo, vendar se jih morajo držati vsi in jih poznati vsi. Tako pridobivajo odgovornost do lastnih dejanj.

ZAKLJUČEK

V šolo pridejo radi, po letu ali več letih obiskovanja pa postajajo utrujeni in naveličani. Kakšna škoda. Šola ni zaradi nas odraslih, temveč bi morala biti prilagojena otrokom, ki bodo zrasli in delali v različnih poklicih. Čeprav še ni navada uvajati sproščanje z vajami za koncentracijo in umirjanja, menim, da bo to potrebno.

Enako pomembno vlogo imata ustrezna glasba in življenje v naravi. Športne dejavnosti so že vključene in to vse prispeva k pravilnemu razvoju in dobremu počutju otrok. Otroci morajo ločiti, kdaj je čas za igro, kdaj delamo zbrano in kdaj je čas za počitek. To pa podkrepimo z vajami za koncentracijo, z vajami umirjanja in ustrezno glasbo. Res pa je, da je to dolgotrajen proces in bi ga morali uvajati vsako leto in aktivnosti povezovati z aktivnostmi na različnih stopnjah.

Ob zaključku poudarjam, da je delo v podaljšanem bivanju pomembno. Združevanje skupin, kar naprej premeščanje in menjava učiteljev ni priporočljivo. Le v miru, ob učitelju, pri katerem se otroci počutijo varne, se bodo razvijali v zbrane in umirjene otroke. Naglica in menjave pa povzročajo nemir in nezbranost.

Zato se vprašam, kdaj bomo več privarčevali: ko bomo nudili kvalitetno dejavnost v varnem in umirjenem okolju ali takem, ko postajajo otroci strahotno naveličani, nezbrani in utrujeni?